

EROY-EV Ölçeği ile Ebeveyn Erken Okuryazarlık Farkındalığının Demografik Özelliklere Göre İncelenmesi

An Examination of Parents' Early Literacy Awareness According to Demographic Characteristics Using the EROY-EV Scale

Neşe Şekerci, Elif İpek Güney

Yazar Bilgileri

Neşe Şekerci
Öğr. Gör, Üsküdar Üniversitesi,
Çocuk Gelişimi,
nese.sekerci@edu.tr

Elif İpek Güney
Öğr. Gör, Üsküdar Üniversitesi,
Çocuk Gelişimi,
elifipek.guney@uskudar.edu.tr

ÖZ

Bu çalışma, 0-6 yaş aralığında çocuğu bulunan ebeveynlerin erken okuryazarlık farkındalıklarını incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak Erken Okuryazarlık Ev Ortamı Ölçeği ve demografik bilgi formu kullanılmıştır. Veriler, Google Form aracılığıyla çevrim içi olarak toplanmış ve SPSS 25 paket programı ile analiz edilmiştir. Analiz sonuçları, ebeveynlerin erken okuryazarlık farkındalık düzeylerinin yaş, cinsiyet, eğitim durumu, sosyoekonomik düzey ve çocuk sayısı gibi değişkenlere göre anlamlı farklılıklar gösterdiğini ortaya koymuştur. Özellikle kadın ebeveynlerin, 30-35 yaş aralığında olanların, lisansüstü eğitim düzeyine sahip bireylerin ve geliri asgari ücretin üzerinde olanların erken okuryazarlık inançlarının ve ev ortamını destekleyici uygulamalarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Elde edilen bulgular, ailelerin erken çocukluk döneminde okuryazarlık gelişiminde belirleyici bir role sahip olduğunu vurgulamakta ve ebeveynlere yönelik farkındalık artırıcı eğitim programlarının yaygınlaştırılmasının önemine işaret etmektedir.

Makale Bilgileri

Anahtar Kelimeler
Ev ortamı
Erken çocukluk
Ebeveyn
Çocuk

Keywords
Home environment
Early childhood
Parent
Child

Makale Geçmişi
Geliş: 16.09.2025
Kabul: 09.01.2026

ABSTRACT

This study aims to examine the early literacy awareness of parents with children aged 0-6 years. The Early Literacy Home Environment Scale and a demographic information form were used as data collection tools. The data were collected online through Google Forms and analyzed using the SPSS 25 software package. The results revealed that parents' early literacy awareness levels differed significantly according to variables such as age, gender, educational background, socioeconomic status, and number of children. In particular, female parents, those aged 30-35, individuals with postgraduate education, and those whose income was above the minimum wage demonstrated higher levels of early literacy beliefs and home literacy-supportive practices. The findings emphasize that families play a crucial role in supporting literacy development during early childhood and highlight the importance of expanding awareness-raising education programs targeting parents in this field.

Makale Türü

Araştırma

Önerilen Atıf Şekerci, N. & Güney, E. İ. (2026). EROY-EV Ölçeği ile ebeveyn erken okuryazarlık farkındalığının demografik özelliklere göre incelenmesi. *TEBD*, 24(1), 145-159. <https://doi.org/10.37217/tebd.1785169>

Giriş

0-6 yaş, çocukların bilişsel, dilsel ve sosyal ve motor gelişim alanlarının hızla ilerlediği, yaşam boyu öğrenme süreçlerinin temellerinin atıldığı kritik bir gelişim evresidir (Santrock, 2016). Bu dönemde edinilen deneyimler, çocuğun gelecekteki akademik başarısı üzerinde belirleyici bir rol oynamaktadır (Bee ve Boyd, 2019; Berk, 2018). Özellikle okuryazarlık becerilerinin temelleri, henüz ilkokula başlamadan önce gelişmeye başlamakta ve bu gelişim süreci büyük ölçüde çocuğun yakın çevresindeki bireylerin, özellikle ebeveynlerin desteğiyle şekillenmektedir (Şahin ve Kılıç, 2018). Çeşitli çalışmalar, 0-6 yaş döneminde kitap okuma etkinliklerinin çocuk gelişimi üzerindeki olumlu etkileri vurgulamaktadır (Çinbay ve Akduman, 2025; Işıtan vd., 2020; Özer vd., 2025; Tercanlı-Metin ve Gökçay, 2014)

Erken okuryazarlık; çocuğun ilkokula başlamadan önce geliştirdiği, okuma ve yazmayı öğrenmeye temel oluşturan beceri, bilgi ve tutumları kapsayan çok boyutlu bir kavramdır. Bu kapsamda çocuklar kitaplara ilgi duyar, resimli hikâyeler anlatır, sesleri ayırt eder, harfleri tanır ve yazının bir anlam taşıdığını fark etmeye başlar. Bu süreçte gelişen erken okuryazarlık becerileri, gelecekteki okuma-yazma sürecini doğrudan etkiler ve çocuğun akademik yaşamına güçlü bir temel oluşturur (Çetinkaya ve Alisinanoğlu, 2014; Piştav-Akmeşe ve Sezgin-Küçük, 2022). Fonolojik farkındalık, yazı farkındalığı, ses-harf bilgisi ve anlama becerileri, erken okuryazarlığın temel bileşenlerini oluşturmaktadır (Işıkoğlu-Erdoğan vd., 2016). Bu beceriler; dil gelişimi, kelime dağarcığının zenginleşmesi, hikâye anlatma yeteneği, şarkılar ve oyunlar yoluyla desteklenerek yapılandırılabilir.

Bu noktada, ebeveynlerin rolü büyük önem taşır. Ailelerin çocuklarına sunduğu destekleyici ve etkileşimli ev ortamları, erken okuryazarlığın gelişimini doğrudan etkileyen bir öğrenme alanı olarak değerlendirilmelidir (Işıtan vd., 2020; Turan ve Akyol, 2025). Kitapların evde erişilebilir olması, çocukla düzenli olarak kitap okunması, yazılı materyallerle doğal etkileşimlerin kurulması ve sözel iletişimi zenginleştiren günlük sohbetlerin yapılması, bu süreci destekleyen başlıca etkenler arasında yer alır.

Türkçe alanyazın tarandığında ebeveynlerin çoğunlukla çocuklarına düzenli kitap okumadıkları, ebeveynin eğitim düzeyi arttıkça çocuklarıyla daha fazla etkileşimde bulunarak akademik gelişimlerini destekledikleri belirlenmiştir (Arıcı ve Tüfekci-Akcan, 2019; Kotaman, 2008; Okuyucu-Akdaş ve Deniz, 2015; Özbek-Ayaz vd., 2017). Işıkoğlu-Erdoğan vd. (2016), öğretmenlerin erken okuryazarlık konusundaki bilgi düzeylerinin yüksek olması sebebiyle ailelere kıyasla daha sık kitap okuduklarını belirtmiştir. Ancak Altıparmak (2010) ebeveynlerin evde gerçekleştirilen erken okuryazarlık etkinliklerinin çocuklarının gelişimi için önemli olduğuna inandıklarını ve yapılandırılmış etkinliklere daha çok önem verdiklerini vurgulamıştır. Görüldüğü üzere ebeveynlerin

erken okuryazarlık hususundaki tutum ve davranışları büyük ölçüde kendi demografik özellikleriyle ilişkilidir (Bayraktar ve Demir, 2016). Eğitim düzeyi, sosyoekonomik statü, çocuk sayısı ve benzeri faktörler, çocuğun erken okuryazarlıkla tanışma fırsatlarını doğrudan etkilemektedir. Eğitim düzeyi yüksek ve sosyoekonomik olarak avantajlı ebeveynlerin çocukları, genellikle daha erken yaşta zengin dil girdileriyle karşılaşmakta ve çeşitli öğrenme materyallerine erişebilmektedir. Buna karşılık kaynakları sınırlı olan ailelerin çocukları, aynı olanaklara ulaşmakta güçlük çekebilir (Özdemir ve Kaya, 2020). Bu doğrultuda, ebeveynlerin erken okuryazarlık becerilerinin değişkenlere göre değerlendirilmesi ve buna göre iyileştirici çalışmaların yapılması önemlidir.

Bu araştırmanın amacı, Erken Okuryazarlık Ev Ortamı Ölçeği (EROY-EV) kullanılarak 0-6 yaş aralığında çocuğu bulunan ebeveynlerin erken okuryazarlık farkındalık düzeylerini ve ev ortamında sundukları erken okuryazarlık destekleyici uygulamaları incelemek; bu değişkenlerin cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi ve maddi gelir gibi demografik özelliklere göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğini test etmektir. Araştırmadan elde edilecek bulguların, erken çocukluk eğitimi alanında geliştirilecek aile eğitim programları ve politika uygulamalarına katkı sağlaması amaçlanmaktadır. Bu kapsamda araştırmanın hipotezleri aşağıdaki gibidir.

- H1: Ebeveynlerin erken okuryazarlık farkındalık düzeyleri cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermektedir.
- H2: Ebeveynlerin erken okuryazarlık farkındalık düzeyleri yaş gruplarına göre anlamlı farklılık göstermektedir.
- H3: Ebeveynlerin erken okuryazarlık farkındalık düzeyleri eğitim düzeyine göre anlamlı farklılık göstermektedir.
- H4: Ebeveynlerin erken okuryazarlık farkındalık düzeyleri maddi gelir düzeyine göre anlamlı farklılık göstermektedir.

Yöntem

Bu araştırmada, ebeveynlerin erken okuryazarlık farkındalık düzeylerini ve bu farkındalığın çocukların okuryazarlık gelişimine etkisini incelemek amacıyla betimsel tarama modeli kullanılmıştır. Aşağıda araştırmanın deseni, çalışma grubu, veri toplama araçları, veri toplama ve analiz süreçleri ile etik onay bilgileri detaylı olarak verilmiştir.

Araştırmanın Deseni

Bu araştırmada, mevcut durumu betimlemeyi amaçlayan betimsel tarama modeli kullanılmıştır. Nicel araştırma yöntemlerinin uygulandığı bu model, ebeveynlerin erken okuryazarlık farkındalık düzeylerini ve bu farkındalığın çocukların okuryazarlık gelişimine etkisini değerlendirmek açısından uygun bir çerçeveye sunmaktadır (Büyüköztürk, 2018).

Çalışma Grubu

Araştırmanın örneklemini, 0-6 yaş aralığında çocuğu olan ebeveynlerden oluşmaktadır. Katılımcılara ulaşmada amaçlı örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Bu kapsamda, okul öncesi eğitim kurumları, özel kreş ve anaokulları ile ebeveynlere yönelik çevrim içi sosyal medya grupları aracılığıyla araştırmaya katılım duyurusu yapılmıştır. Gönüllülük esasına dayalı olarak araştırmaya katılmayı kabul eden ebeveynler çalışma grubunu oluşturmuştur. Örneklem büyüklüğünün belirlenmesinde G*Power 3.1 programı kullanılmış; istatistiksel güç analizi sonucunda, orta düzeyde etki büyüklüğü ($d=0,5$), %95 güven düzeyi ve %80 güç seviyesi dikkate alınarak minimum 176 katılımcıya ihtiyaç olduğu hesaplanmıştır. Bu kapsamda, olası veri kayıplarını önlemek için 192 ebeveyn örnekleme dâhil edilmiştir. Katılımcılar, araştırmanın amacına uygun bilgi sağlayabilecek bireylerden oluşacak şekilde amaçlı örnekleme yöntemiyle seçilmiştir. Örneklemde, ebeveynlerin yaş, eğitim düzeyi, sosyoekonomik durum ve çocuk sayısı gibi demografik özelliklerine göre çeşitlendirme yapılmıştır. Ayrıca çocukların yaş ve cinsiyet dağılımı da dikkate alınarak verilerin anlamlılık ve genellenebilirlik düzeyinin artırılması hedeflenmiştir.

Veri Toplama Araçları

Veri toplama aracı olarak ebeveynlerin ev ortamında erken okuryazarlığı destekleyici uygulamalarını değerlendirmek amacıyla Karahmetoğlu ve Turan (2022) tarafından geliştirilen Erken Okuryazarlık Ev Ortamı Ölçeği (EROY-EV) kullanılmıştır. Ölçek, ebeveynlerin erken okuryazarlığa ilişkin inançlarını ve çocuklarıyla gerçekleştirdikleri okuryazarlık temelli etkileşimleri değerlendirmeye yönelik olarak geliştirilmiş olup 11 maddeden ve “ebeveyn inançları”, “yazı ilgisi”, “kitap okuma sıklığı” ve “okuryazarlık öğretimi” olmak üzere dört alt boyuttan oluşmaktadır. Maddeler 5’li Likert tipi derecelendirme (1=Hiç Katılmıyorum, 5=Tamamen Katılıyorum) ile puanlanmaktadır. Ölçeğin geliştirme çalışmasında gerçekleştirilen açımlayıcı faktör analizi sonucunda dört faktörlü yapının toplam varyansın %74,47’sini açıkladığı; güvenirlik analizleri sonucunda ise alt boyutlara ilişkin Cronbach alfa katsayılarının .73 ile .88 arasında değiştiği, ölçeğin geneline ilişkin güvenirlik katsayısının .72 olduğu rapor edilmiştir (Karahmetoğlu ve Turan, 2022). Ayrıca katılımcıların yaş, cinsiyet, eğitim durumu, meslek, gelir düzeyi ve çocuk sayısı gibi demografik bilgilerini toplamak amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanan Demografik Bilgi Formu kullanılmıştır.

Veri Toplama Süreci

Araştırma verileri çevrim içi veri toplama yöntemi kullanılarak elde edilmiştir. Çalışmaya katılım, 0–6 yaş aralığında çocuğu bulunan ebeveynlere yönelik olarak okul öncesi eğitim kurumları ve ebeveynlere ait çevrim içi platformlar aracılığıyla yapılan duyurular yoluyla sağlanmıştır. Araştırmaya katılmak isteyen ebeveynlere, çalışmanın amacı, kapsamı, gönüllülük esasına dayandığı, istedikleri zaman çalışmadan çekilebilecekleri ve elde edilen verilerin yalnızca bilimsel amaçlarla kullanılacağına ilişkin bilgilendirme yapılmıştır. Bu bilgilendirme sonrasında, katılımcılardan çevrim içi bilgilendirilmiş onam formu alınmıştır. Onam vermeyen katılımcıların araştırmaya katılımına izin verilmemiştir. Bilgilendirilmiş onamın ardından katılımcılar, Demografik Bilgi Formu ve Erken Okuryazarlık Ev Ortamı Ölçeği'ni (EROY-EV) çevrim içi ortamda doldurmuştur.

Verilerin Analizi

Toplanan veriler, SPSS 25 paket programında analiz edilmiş; betimleyici istatistikler, bağımsız örneklem t-testleri ve varyans analizleri (ANOVA) ile demografik değişkenler ile erken okuryazarlık farkındalık düzeyi arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Analizler sonucunda elde edilen bulgular, araştırmanın tartışma bölümünde kapsamlı şekilde değerlendirilmiştir. Çalışmanın etik kurul onayı Üsküdar Üniversitesi Girişimsel Olmayan Etik Kurul tarafından 2024-73 sayılı karar ile alınmıştır.

Bulgular

Tablo 1'de araştırmaya katılan ebeveynlerin cinsiyet, yaş, eğitim durumu ve maddi gelir gibi temel demografik özelliklerinin dağılımı gösterilmektedir.

Tablo 1. Ebeveynlerin Tanımlayıcı Özelliklerinin Dağılımı

		<i>n</i>	%
Cinsiyet	Kadın	137	69,9
	Erkek	59	30,1
Yaş	20-25 yaş	39	19,9
	25-30 yaş	51	26,0
	30-35 yaş	60	30,6
	35-40 yaş	7	3,6
	40-45 yaş	39	19,9
Eğitim durumu	İlköğretim	17	8,7
	Ortaöğretim	36	18,4
	Lisans	102	52,0
Maddi gelir	Lisansüstü	41	20,9
	Asgari	117	59,7
	Asgari üstü	79	40,3

Çalışmaya katılan ebeveynlerin tanımlayıcı özellikleri incelendiğinde %69,9'unun kadın, %30,6'sının 30-35 yaş aralığında, %52'sinin lisans mezunu, %59,7'sinin asgari ücretli çalışan olduğu belirlenmiştir.

Tablo 2’de ebeveynlerin Erken Okuryazarlık Ölçeği ve alt boyut puanlarının ortalama, standart sapma, maksimum ve minimum değerleri ile güvenilirlik katsayıları yer almaktadır.

Tablo 2. Ebeveynlerin Erken Okuryazarlık Ev Ortamı Ölçeği ve Alt Boyut Puan Ortalamaları

	<i>Madde Sayısı</i>	<i>Ort.</i>	<i>SS</i>	<i>Min</i>	<i>Max</i>	<i>Cronbach's Alpha</i>
Ebeveyn İnançları	3	8,61	2,10	3	12	0,947
Yazı İlgisi	4	7,65	3,16	4	16	0,916
Kitap Okuma Sıklığı	2	3,75	1,68	2	8	0,881
Okuryazarlık Öğretimi	2	3,52	1,71	2	8	0,974
Erken Okuryazarlık Ev Ortamı Ölçeği	11	14,91	6,40	8	32	0,896

Ebeveynlerin Erken Okuryazarlık Ev Ortamı Ölçeği puan ortalamaları incelendiğinde ebeveyn inançları alt boyut puan ortalaması 8,61±2,10, yazı ilgisi alt boyut puan ortalaması 7,65±3,16, kitap okuma sıklığı alt boyut puan ortalaması 3,75±1,68, okuryazarlık öğretimi alt boyut puan ortalaması 3,52±1,71 olarak tespit edilmiştir. Toplam puan ise 14,91±6,40 olarak belirlenmiştir. Tablo 3’te ebeveynlerin demografik özelliklerine göre Erken Okuryazarlık Ev Ortamı Ölçeği ve alt boyut puan ortalamalarının karşılaştırılması verilmiştir.

Tablo 3. Ebeveynlerin Tanımlayıcı Özellikleri ile Erken Okuryazarlık Ev Ortamı Ölçeği ve Alt Boyut Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması

		<i>n</i>	<i>Ort.</i>	<i>SS</i>	<i>İstatistik</i>	<i>p</i>
<i>Ebeveyn İnançları</i>						
Cinsiyet	Kadın	137	8,96	2,16	t=3,650	<0,001
	Erkek	59	7,8	1,72		
Yaş	20-25 yaş ^a	39	8,62	2,02	F=2,984	0,020 d<c
	25-30 yaş ^b	51	8,22	1,74		
	30-35 yaş ^c	60	9,32	1,91		
	35-40 yaş ^d	7	7,71	2,36		
	40-45 yaş ^e	39	8,18	2,6		
Eğitim durumu	İlköğretim ^a	17	8,35	2,45	F=3,572	0,015 b<c,d
	Ortaöğretim ^b	36	7,64	1,94		
	Lisans ^c	102	8,87	2,13		
	Lisansüstü ^d	41	8,9	1,8		
Maddi gelir	Asgari	117	8,06	1,85	t=-4,663	<0,001
	Asgari üstü	79	9,42	2,2		
<i>Yazı İlgisi</i>						
Cinsiyet	Kadın	137	7,64	3,24	t=-0,038	0,970
	Erkek	59	7,66	3,02		
Yaş	20-25 yaş	39	8,36	3,11	F=1,203	0,311
	25-30 yaş	51	7,33	3,39		
	30-35 yaş	60	7,17	3		
	35-40 yaş	7	7,43	1,51		
	40-45 yaş	39	8,13	3,33		
Eğitim durumu	İlköğretim ^a	17	9,65	3,41	F=10,504	<0,001
	Ortaöğretim ^b	36	9,47	2,7		
	Lisans ^c	102	6,73	3,13		
	Lisansüstü ^d	41	7,51	2,48		
Maddi gelir	Asgari	117	7,7	3,02	t=0,284	0,777
	Asgari üstü	79	7,57	3,38		
<i>Kitap Okuma Sıklığı</i>						
Cinsiyet	Kadın	137	3,77	1,73	t=0,301	0,764

	Erkek	59	3,69	1,57		
	20-25 yaş	39	4,15	1,61		
	25-30 yaş	51	3,65	1,72		
Yaş	30-35 yaş	60	3,58	1,7	F=0,779	0,540
	35-40 yaş	7	3,57	0,79		
	40-45 yaş	39	3,77	1,77		
	İlköğretim ^a	17	4,59	1,7		
	Ortaöğretim ^b	36	4,75	1,4		
Eğitim durumu	Lisans ^c	102	3,33	1,65	F=8,919	<0,001
	Lisansüstü ^d	41	3,56	1,52		
	Asgari	117	3,75	1,58		
Maddi gelir	Asgari üstü	79	3,75	1,82	t=0,022	0,983
Okuryazarlık Öğretimi						
	Kadın	137	3,48	1,75		
	Erkek	59	3,59	1,62		
Cinsiyet					t=-0,418	0,676
	20-25 yaş	39	3,97	1,69		
	25-30 yaş	51	3,55	1,74		
Yaş	30-35 yaş	60	3,08	1,61	F=1,964	0,102
	35-40 yaş	7	3,14	1,07		
	40-45 yaş	39	3,74	1,83		
	İlköğretim ^a	17	4,71	1,83		
	Ortaöğretim ^b	36	4,44	1,66		
Eğitim durumu	Lisans ^c	102	3,09	1,61	F=9,909	<0,001
	Lisansüstü ^d	41	3,27	1,43		
	Asgari	117	3,49	1,66		
Maddi gelir	Asgari üstü	79	3,56	1,78	t=-0,280	0,780
Erken Okuryazarlık Ev Ortamı Ölçeği						
	Kadın	137	14,9	6,55		
	Erkek	59	14,95	6,08		
Cinsiyet					t=-0,051	0,959
	20-25 yaş	39	16,49	6,32		
	25-30 yaş	51	14,53	6,79		
Yaş	30-35 yaş	60	13,83	6,08	F=1,220	0,304
	35-40 yaş	7	14,14	2,97		
	40-45 yaş	39	15,64	6,75		
	İlköğretim ^a	17	18,94	6,85		
	Ortaöğretim ^b	36	18,67	5,64		
Eğitim durumu	Lisans ^c	102	13,15	6,25	F=10,385	<0,001
	Lisansüstü ^d	41	14,34	5,15		
	Asgari	117	14,94	6,1		
Maddi gelir	Asgari üstü	79	14,87	6,85	t=0,071	0,943

t: Independent Sample t Test, F: One Way ANOVA, Post Hoc: Tukey, p<0,05

Ebeveynlerin tanımlayıcı özellikleri ile ebeveyn inançları alt boyutunun karşılaştırılması incelendiğinde anlamlı farkların olduğu görülmüştür. Buna göre kadınların ve asgari ücretin üstünde geliri olanların ebeveyn inançları alt boyut puan ortalamasının anlamlı derecede yüksek olduğu belirlenmiştir (p<0,001). Yaşa göre incelendiğinde 30-35 yaş aralığında olan ebeveynlerin ebeveyn inançları alt boyut puan ortalamasının 35-40 yaş aralığında olanlara göre anlamlı derecede yüksek olduğu tespit edilmiştir (p=0,020). Ortaöğretim mezunu olan ebeveynlerin ebeveyn inançları alt boyut puan ortalaması lisans ve lisansüstü olanlara göre anlamlı derecede düşük olduğu görülmüştür (p=0,015).

İlköğretim ve ortaöğretim mezunu olan ebeveynlerin Erken Okuryazarlık Ev Ortamı Ölçeği toplam puan ortalaması ile yazı ilgisi, kitap okuma sıklığı ve okuryazarlık öğretimi alt boyut puan ortalamaları lisans ve lisansüstü mezunlarına göre anlamlı derecede düşük olduğu belirlenmiştir ($p<0,001$).

Tartışma

Bu çalışma, ebeveynlerin erken okuryazarlık farkındalık düzeylerini ve bu farkındalığın çocukların okuryazarlık gelişimine etkisini demografik değişkenler bağlamında incelemiş ve alanyazına önemli katkılar sağlamıştır. Elde edilen bulgular, ebeveynlerin demografik özelliklerinin erken okuryazarlık uygulamalarını ve farkındalığını anlamlı biçimde etkilediğini ortaya koymaktadır.

Cinsiyet değişkeni incelendiğinde kadın ebeveynlerin “ebeveyn inançları” alt boyutunda anlamlı olarak daha yüksek puanlar alması, alanyazında sıkça vurgulanan kadınların çocuk gelişimi ve eğitim süreçlerindeki daha aktif rollerini destekler niteliktedir (Arıcı ve Tüfekci-Akcan, 2019; Özdemir ve Kaya, 2020). Ancak Yalavaç (2020) tarafından yürütülen çalışmada, etkileşimli kitap okuma uygulamaları ve erken okuryazarlık becerileri cinsiyet değişkeni açısından incelendiğinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmadığı rapor edilmiştir. Wildova ve Kropáčková (2015) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, annelerin çocuklarına yönelik okuryazarlık uygulamalarında daha bilinçli ve katılımcı olmalarının, çocukların dil ve bilişsel gelişimini destekleyen bir ev ortamının oluşturulmasında kritik bir rol oynadığı belirtilmekle birlikte her iki ebeveynin de sürece eşit katılımının teşvik edilmesinin önemli olduğu vurgulanmaktadır.

Yaş grubuna göre ise 30-35 yaş aralığında yer alan ebeveynlerin “ebeveyn inançları” puanlarının 35-40 yaş grubuna göre anlamlı şekilde yüksek olması, erken çocukluk dönemi ebeveynliğinde bu yaş grubunun daha yoğun farkındalığa sahip olduğunu göstermektedir. Bu durum, ebeveynlerin gelişimsel bilgi ve deneyim birikiminin yanı sıra eğitim ve sosyoekonomik koşullardaki farklılıklarla da ilişkilendirilebilir (Çelebi-Öncü, 2016; Turan ve Akoğlu, 2014).

Eğitim düzeyi, erken okuryazarlık farkındalığını belirleyen en güçlü değişkenlerden biri olarak ortaya çıkmıştır. Lisans ve lisansüstü eğitim alan ebeveynlerin, ilköğretim ve ortaöğretim mezunlarına kıyasla anlamlı olarak daha yüksek puanlara sahip olması, eğitim seviyesinin erken okuryazarlık faaliyetlerine katılım ve desteklemede belirleyici olduğunu göstermektedir (Şahin ve Kılıç, 2018; Wildova ve Kropáčková, 2015). Benzer şekilde Enerem (2018) çalışmasında bilhassa babaların eğitim düzeyinin erken okuryazarlığı anlamlı şekilde etkilediği bulunmuştur. Eğitimli ebeveynlerin evde daha zengin okuryazarlık ortamları sunması, çocukların dil ve bilişsel becerilerinin gelişimini olumlu yönde etkilemektedir (Ergül vd., 2017; Weigel vd., 2006).

Maddi gelir açısından, asgari ücretin üzerinde gelire sahip ebeveynlerin “ebeveyn inançları” alt boyutunda daha yüksek farkındalığa sahip olması, sosyoekonomik koşulların erken okuryazarlık

uygulamalarını etkilediğini doğrulamaktadır (Bayraktar ve Demir, 2016; Bracken ve Fischel, 2008). Maddi imkânların sınırlı olması, evde okuma materyallerinin bulunmasını ve ebeveynlerin çocuklarıyla etkileşimli okuma yapabilmesini kısıtlayabildiği düşünülmektedir (Arıcı ve Tüfekci-Akcan, 2019; Cengiz, 2013; Kotaman, 2008; Okuyucu-Akdaş ve Deniz, 2015; Özbek-Ayaz vd., 2017). Bilhassa Ergül ve Arıkan (2024) yaptıkları bir çalışmada alt sosyoekonomik katmanda çocuklarına zengin deneyim sunan ailelerin sayıca sınırlı kaldığını, okuma, yazma ve birlikte kitap okuma konularında yetersiz deneyim sunduklarını bulmuştur. Bu nedenle düşük gelirli aileler için erişilebilir ve sürdürülebilir erken okuryazarlık destek programlarının geliştirilmesi gerekliliği vurgulanmaktadır (Wildova ve Kropáčková, 2015).

Ayrıca “yazı ilgisi”, “kitap okuma sıklığı” ve “okuryazarlık öğretimi” alt boyutlarında eğitim düzeyinin etkili olduğu bulguları, ebeveynlerin eğitim seviyesine göre ev ortamında sunulan okuryazarlık fırsatlarının çeşitlendiğini ortaya koymaktadır. Eğitim düzeyi düşük olan ebeveynlerin erken okuryazarlık aktivitelerine daha az katılım sağladığı gözlenmiş, bu durum çocukların erken dil ve okuryazarlık becerilerinde farklılıklara yol açabilir (Işıkoğlu-Erdoğan vd., 2016; Özdemir ve Kaya, 2020; Taylor vd., 2016).

Bu kapsamda, erken çocukluk döneminde ebeveynlerin farkındalıklarını artırmaya yönelik programların sosyo-demografik özelliklere göre uyarlanması gerekliliği ortaya çıkmaktadır (Şahin ve Kılıç, 2018). Ayrıca kadın ebeveynlerin güçlü farkındalığı göz önünde bulundurulduğunda erkek ebeveynlerin erken okuryazarlık sürecine daha etkin katılımını teşvik edecek müdahalelerin geliştirilmesi önemlidir (Arıcı ve Tüfekci-Akcan, 2019).

Sonuç olarak bu çalışma, ebeveynlerin demografik özelliklerinin erken okuryazarlık farkındalığı ve ev ortamı uygulamalarını anlamlı şekilde etkilediğini ortaya koyarak, erken çocukluk eğitimi politikaları ve uygulamalarına yol göstermektedir. Gelecek çalışmalarda, ebeveynlerin okuryazarlık uygulamalarının çocukların dil gelişimi ve akademik başarıları üzerindeki uzun vadeli etkilerinin incelenmesi önerilmektedir (Greenwood vd., 2019; Horowitz-Kraus vd., 2017).

Sonuç

Sonuç olarak bu çalışma ebeveynlerin demografik özelliklerinin erken okuryazarlık farkındalığı ve ev ortamı uygulamalarına anlamlı katkılar sağladığını göstermiştir. Özellikle kadın ebeveynlerin, daha yüksek eğitim düzeyine sahip olanların ve maddi durumu daha iyi ailelerin erken okuryazarlık konusunda daha yüksek bilinç ve uygulama düzeyine sahip oldukları belirlenmiştir. Bu bulgular, Arıcı ve Tüfekci-Akcan'ın (2019) okul öncesi dönemde anne-çocuk birlikte kitap okuma davranışlarının eğitim ve sosyoekonomik düzeyle yakından ilişkili olduğunu ortaya koyan çalışması ile uyumludur. Ayrıca Berk (2018) ile Bee ve Boyd'un (2019) çocuk gelişimi alanındaki araştırmaları, ebeveynlerin eğitim ve ekonomik kaynaklarının çocukların bilişsel gelişimi ve erken okuryazarlık

becerileri üzerinde belirleyici etkisi olduğunu vurgulamaktadır. Ebeveynlerin erken okuryazarlık farkındalığının artırılması, çocukların dil gelişimi, bilişsel becerileri ve akademik başarıları için kritik öneme sahiptir (Bus, 2001; Weigel vd., 2006). Ergül vd. (2017) ise sosyoekonomik durumun ev ortamı okuryazarlık uygulamalarını etkilediğini ve bu durumun çocukların gelişimsel kazanımlarını şekillendirdiğini ifade etmektedir. Bu nedenle, düşük gelirli ve eğitim düzeyi düşük ailelere yönelik, kültürel bağlama uygun ve erişilebilir erken okuryazarlık destek programlarının geliştirilmesi gerekmektedir (Şahin ve Kılıç, 2018). Ayrıca erkek ebeveynlerin okuryazarlık süreçlerine katılımını artırmak amacıyla farkındalık kampanyaları ve eğitim programlarının yaygınlaştırılması önem taşımaktadır (Işıkoğlu-Erdoğan vd., 2016).

Bu araştırmadan elde edilen bulgular, ebeveynlerin erken okuryazarlık farkındalığı ve ev ortamında sundukları okuryazarlık uygulamalarının sosyo-demografik özelliklere göre farklılaştığını ortaya koymaktadır. Ebeveynlerin erken okuryazarlığa ilişkin olumlu inançlara sahip olmalarına karşın, bu farkındalığın her zaman uygulamaya yeterince yansımadağı görülmektedir. Bu durum özellikle sosyoekonomik ve eğitsel açıdan dezavantajlı gruplar için erken okuryazarlık desteklerinin sistematik ve erişilebilir biçimde ele alınması gerekliliğini ortaya koymaktadır. Bu doğrultuda araştırmanın bulgularına dayalı olarak geliştirilen önerilere aşağıda yer verilmiştir.

- Düşük eğitim düzeyine sahip ebeveynlere yönelik olarak, erken okuryazarlığın önemi ve ev ortamında uygulanabilecek basit, günlük yaşam temelli okuryazarlık etkinliklerini içeren ebeveyn eğitim programları planlanmalı ve yaygınlaştırılmalıdır.
- Sosyoekonomik açıdan dezavantajlı aileler için ücretsiz kitap, görsel-işitsel materyal ve ev temelli okuryazarlık etkinlik setleri sağlanarak erken okuryazarlık desteklerine erişim artırılmalıdır.
- Okul öncesi eğitim kurumlarında, öğretmen-ebeveyn iş birliğini güçlendirecek şekilde erken okuryazarlık farkındalığına yönelik seminerler ve uygulamalı atölye çalışmaları düzenlenmelidir.
- Erkek ebeveynlerin erken okuryazarlık süreçlerine daha aktif katılımını teşvik etmek amacıyla baba odaklı farkındalık çalışmaları, ebeveyn eğitimleri ve aile temelli etkinlikler planlanmalıdır.
- Ebeveynlerin erken okuryazarlığa ilişkin olumlu inançlarını davranışa dönüştürebilmelerini desteklemek amacıyla, etkileşimli kitap okuma, günlük dilsel etkileşimler ve yazı farkındalığını artırmaya yönelik uygulamalı eğitimlere yer verilmelidir.

- Gelecek araştırmalarda, ebeveynlerin erken okuryazarlık farkındalıklarının çocukların dil gelişimi, erken okuma-yazma becerileri ve akademik başarıları üzerindeki uzun vadeli etkileri boylamsal çalışmalarla incelenmelidir.

Kaynaklar

- Altıparmak, S. (2010). *Parental perceptions on emergent literacy in early childhood year*. (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr/> sayfasından erişilmiştir.
- Arıcı, M. & Tüfekci-Akcan, A. (2019). Okul öncesi dönemde anne-çocuk birlikte hikâye kitabı okuma davranışlarının incelenmesi. *Yaşadıkça Eğitim*, 33(1), 100-120. <https://izlik.org/1A39KM78ZN> sayfasından erişilmiştir.
- Bayraktar, V. & Demir, S. (2016). Sosyoekonomik durumun çocukların okuryazarlık becerileri üzerindeki etkisi. *Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 8(4), 123-137.
- Bee, H. & Boyd, D. (2019). *Çocuk gelişimi psikolojisi* (D. M. Siyez, Çev. Ed.). Kaknüs.
- Berk, L. E. (2018). *Bebekler ve çocuklar: Doğum öncesinden orta çocukluğa* (N. Aral, Çev. Ed.). Nobel.
- Bracken, S. S. & Fischel, J. E. (2008). Family reading behavior and early literacy skills in preschool children from low-income backgrounds. *Early Education and Development*, 19(1), 45-67.
- Bus, A. G. (2001). Joint caregiver-child storybook reading: A route to literacy development. S. B. Neuman & D. K. Dickinson (Ed.), *Handbook of early literacy research* içinde (s. 179–191). Guilford.
- Büyüköztürk, Ş. (2018). *Araştırma yöntemleri* (24. b.). Pegem.
- Cengiz, Ö. (2013). Türk annelerin çocuklarına kitap okurken kullandıkları dil. *Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 30(1), 97-114.
- Çelebi-Öncü, E. (2016). Etkileşimli kitap okumanın beş-altı yaş çocuklarının sosyal durumlara yaklaşımlarına etkisinin incelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 4(4), 489-503.
- Çetinkaya, Z. & Alisinanoğlu, F. (2014). Ebeveyn okuryazarlığının çocuk gelişimine etkisi. *Çocuk Eğitimi ve Gelişimi Dergisi*, 5(2), 50-62.
- Çınbay, G. & Akduman, G. G. (2025). Bilinçli farkındalık (mindfulness) temelli erken okuryazarlık eğitim programının çocukların 21. yüzyıl becerilerine etkisi. *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 16(1), 30-39.
- Enerem, D. (2018). *60-72 ay arası çocuklarda erken okuryazarlık becerilerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr/> sayfasından erişilmiştir.
- Ergül, D. & Arıkan, A. (2024). Alt sosyoekonomik bağlamda ailelerin sundukları ev erken okuryazarlık deneyimlerinin betimlenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 12(3), 530-548. <https://doi.org/10.16916/aded.1462573>

- Ergül, C., Sarıca, A. D., Akoğlu, G., & Karaman, G. (2017). The home literacy environments of Turkish kindergarteners: Does SES make a difference? *International Journal of Instruction*, 10(1), 187-202. <http://doi.org/10.12973/iji.2017.10112a>
- Greenwood, P., Hutton, J., Dudley, J., & Horowitz-Kraus, T. (2019). Maternal reading fluency is associated with functional connectivity between the child's future reading network and regions related to executive functions and language processing in preschool-age children. *Brain and Cognition*, 131, 87-93. <https://doi.org/10.1016/j.bandc.2018.11.010>
- Horowitz-Kraus, T., Hutton, J., Philean, K. J., & Holland, S. K. (2017). *Better maternal reading fluency is related to stronger functional connectivity in future reading networks in preschool children*. Cognitive Neuroscience Society.
- Işıkoğlu-Erdoğan, N., Atan, A., Asar, H., Mumcular, F., Yüce, A., Kiraç, M., & Kilimlioğlu, Ç. (2016). Ebeveyn ve öğretmenlerin birlikte hikâye okuma etkinliklerinin incelenmesi. *İlköğretim Online*, 15(1), 125-135. <https://doi.org/10.17051/io.2016.05211>
- Işıtan, S., Saçkes, M., & Biber, K. (2020). Erken okuryazarlık becerilerinin ev ortamında desteklenmesi. *Yaşadıkça Eğitim*, 34(2), 284-298.
- Karaahmetoğlu, B. & Turan, F. F. (2022). Erken Okuryazarlık Ev Ortamı Ölçeği'nin (EROY-EV) geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Cumhuriyet Uluslararası Eğitim Dergisi*, 11(3), 479-487.
- Kotaman, H. (2008). Türk ana babalarının çocuklarının eğitim öğretimlerine katılım düzeyleri. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(1), 135-149.
- Okuyucu-Akdaş, E. & Deniz, Ü. (2015). Anasınıfına devam eden çocukların kitap ile birlikteliklerine ve ailelerinin özelliklerine göre okuma olgunluklarının incelenmesi. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2015(4), 15-27.
- Özbek-Ayaz, C., Güleç, H., & Şahin, Ç. (2017). Ailelerin, çocuklarıyla birlikte gerçekleştirdikleri okuma aktivitelerinin düzeyini belirleme. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, 18(1), 1-19.
- Özdemir, B. & Kaya, E. (2020). Erken çocukluk dönemi okuryazarlık becerileri: Ebeveyn ve çocuk ilişkisi. *Okul Öncesi Eğitim Dergisi*, 9(1), 45-60.
- Özer, E., Alagöz, Y., & Teke, A. (2025). Okul öncesi dönemde gelişimsel yetersizliği olan çocuğa sahip ebeveynlerin etkileşimli kitap okuma becerilerinin incelenmesi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 29(1), 110-126.
- Piştav-Akmeşe, P. & Sezgin-Küçük, D. (2022). İşitme kayıplı çocukların erken okuryazarlık becerileri. *Okuryazarlık Araştırmaları Dergisi*, 10(2), 101-120.
- Santrock, J. W. (2016). *Çocuk gelişimi* (G. Yüksel, Çev. Ed.). Nobel.

- Şahin, A. & Kılıç, A. (2018). Ebeveyn okuryazarlığının artırılmasına yönelik programların değerlendirilmesi. *Eğitim ve Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(3), 88-102.
- Taylor, N. A., Greenberg, D., & Terry, N. P. (2016). The relationship between parents' literacy skills and their preschool children's emergent literacy skills. *Journal of Research and Practice for Adult Literacy, Secondary, and Basic Education*, 5(2), 5-16.
- Tercanlı-Metin, G. & Gökçay, G. (2014). Bebeklik ve erken çocukluk döneminde kitap okumanın çocuk gelişimine etkileri. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 39(175), 23-35.
- Turan, F. & Akoğlu, G. (2014). Okul öncesi dönemde ev okuryazarlık ortamı ve fonolojik farkındalık becerileri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29(3), 153-166.
- Turan, R. C. & Akyol, H. (2025). Etkileşimli okumaya dayalı lisansüstü tezlerin incelenmesi. *Harran Maarif Dergisi*, 10(1), 129-161.
- Weigel, D. J., Martin, S. S., & Bennett, K. K. (2006). Contributions of the home literacy environment to preschool aged children's emerging literacy and language skills. *Early Child Development and Care*, 176(3-4), 357-378. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1080/03004430500063747> sayfasından erişilmiştir.
- Wildova, R. & Kropáčková, J. (2015). Early childhood pre-reading literacy development. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 191, 99-113. <https://doi.org/10.1006/jvbe.1999.1710>
- Yalavaç, N. (2020). *Etkileşimli kitap okumanın erken okuryazarlık becerilerine etkisi*. (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr/> sayfasından erişilmiştir.

Extended Summary

The age range of 0–6 years represents a critical and sensitive developmental period in which children experience rapid cognitive, linguistic, social, emotional, and motor growth, forming the foundation for lifelong learning and later academic success (Santrock, 2017).

Research in developmental psychology consistently emphasizes that experiences gained during early childhood strongly influence literacy acquisition, and the foundations of these skills emerge long before formal schooling through play, interaction, and language exposure (Bee and Boyd, 2019; Berk, 2018). Parents play a central role in this developmental process, as their beliefs, attitudes, and practices determine the quality and quantity of language stimulation in the home. Supportive and interactive home literacy environments—where children are exposed to books, storytelling, and print materials—enhance the development of early literacy skills, whereas environments lacking linguistic input may limit children's opportunities to acquire foundational reading and writing abilities (Şahin and Kılıç, 2018; Turan and Akyol, 2025).

Early literacy is a multifaceted construct encompassing phonological awareness, print awareness, vocabulary development, letter-sound correspondence, and comprehension (Işıkoğlu et al., 2016). It involves children's ability to recognize letters, discriminate sounds, understand that print carries meaning, and develop an interest in books and stories. These skills can be naturally fostered through shared reading, storytelling, singing, and play-based learning experiences that embed literacy in everyday interactions. From a sociocultural perspective, Vygotsky's theory highlights that children's learning occurs through social interaction and guidance from more knowledgeable others, while Bronfenbrenner's ecological systems theory emphasizes the interconnected influences of family, community, and broader societal contexts. Within this framework, the home literacy environment functions as a micro-systemic context that directly shapes emergent literacy development. Studies conducted in Türkiye reveal that while many parents express positive attitudes toward reading, they do not regularly read to their children (Arıcı and Tüfekci-Akcan, 2019; Kotaman, 2008; Okuyucu-Akdaş and Deniz, 2015). Parents with higher educational and socioeconomic levels are more likely to provide rich linguistic input, including frequent book reading and discussions that extend children's vocabulary and comprehension, while families with limited education or income face restricted access to books and literacy materials (Özdemir and Kaya, 2020).

Addressing these disparities requires promoting parental awareness and designing accessible literacy interventions that target diverse family contexts. In this regard, the present study aims to evaluate the early literacy awareness levels of parents with children aged 0–6 years and to examine how home literacy-supportive practices vary according to demographic characteristics. Using the EROY-EV (Early Literacy Home Environment) Scale and a demographic information form, data were collected online from 192 parents via Google Forms and analyzed using SPSS 25 through descriptive statistics, t-tests, and ANOVA. The study was ethically approved by the Üsküdar University Non-Interventional Research Ethics Committee (Approval No. 2024–73).

The findings revealed significant differences in parents' early literacy awareness based on gender, age, educational level, and income. Female parents and those whose income was above the minimum wage had higher scores on the "parental beliefs" subscale, reflecting stronger positive attitudes toward literacy. Parents aged 30–35 scored significantly higher than those aged 35–40, suggesting generational variations in awareness. Education emerged as the most influential factor; parents with university or postgraduate degrees had significantly higher total and subscale scores than those with lower education, particularly in the domains of "interest in print," "book reading frequency," and "literacy teaching." The number of children, however, did not have a significant impact, indicating that parental knowledge and socioeconomic factors play a greater role than family size. These results underline that socio-demographic variables substantially affect parents' literacy-

related behaviors and beliefs. Families with higher education and income have greater access to books, libraries, and information on child development, while less advantaged families may face both informational and economic barriers. In conclusion, this study demonstrates that parents' demographic characteristics play a significant role in shaping early literacy awareness and home literacy practices. In particular, mothers and families with higher levels of education and income were found to exhibit higher levels of awareness and more frequent engagement in early literacy-supportive activities within the home. These findings align with existing literature emphasizing that parents' educational background and socioeconomic resources are closely associated with the quality and quantity of literacy experiences provided to young children, which in turn influence their language, cognitive, and early literacy development. However, the results also indicate that although many parents hold positive beliefs about the importance of early literacy, these beliefs do not always translate into consistent and structured literacy practices at home. This gap appears to be more pronounced among socioeconomically disadvantaged families, suggesting the presence of both informational and material barriers. Therefore, there is a clear need for systematic, accessible, and culturally responsive early literacy support initiatives. Expanding parent education programs, improving access to books and literacy materials for families with limited resources, and promoting greater involvement of fathers in early literacy activities may contribute to more equitable early literacy experiences and support children's long-term academic success.

Araştırmacıların Katkı Oranı Beyanı

Bu araştırmanın planlanması, yürütülmesi ve yazılı hale getirilmesinde araştırmacılar eşit oranda katkı sağlamıştır.

Destek ve Teşekkür Beyanı

Bu çalışmada herhangi bir kurum, kuruluş ya da kişiden destek alınmamıştır.

Çatışma Beyanı

Araştırmacıların araştırma ile ilgili diğer kişi ve kurumlarla herhangi bir kişisel ve finansal çıkar çatışması yoktur.

Etik Kurul Beyanı

Bu çalışma, Üsküdar Üniversitesi Girişimsel Olmayan Etik Kurulunun 2024-73 sayılı onayı ile yürütülmüştür.